

ÖZDEMİR, Mehmet. (2003). "Fikret'in Eğitim Yöneticiliği ve İstifaları", Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Sakarya

Tevfik Fikret. 1321 (1905). Tarih-i Kadim. İstanbul: -Matbaa kaydı yok-

Tevfik Fikret. (1985). Rübâb-ı Şikeste. İstanbul: İnkılâb Kitabevi.

TURHAN, Mümtaz. (1994). Kültür Değişmeleri. İstanbul: MÜ İlahiyat Fakültesi Vakfı yayınları

USTA, Recep. (1986). Tevfik Fikret; Hayatı Sanatı ve Eserleri. İstanbul: Kastaş Yay.

İLETİŞİM ADRESİ

Dr. Ömer SOLAK

PK: 90 Merkez/Aksaray- omersolak@yahoo.com

TÜRKİYE'DE ÖZEL YÜKSEKÖĞRETİM

Dr. Belma YAŞAR

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bil. Enst

Dr. Sevilay ŞAHİN

Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi

ÖZET

Ülkemizde yükseköğretime olan talep her yıl biraz daha büyümektedir. Bu talep her yıl, üniversiteye girmek isteyen öğrenci sayısı arttıkça daha da fazlalaşmaktadır.

1933 ve 1946 yılları arasında ülkemizde yeni üniversiteler kurulmuş ve bunu takip eden yıllarda bu üniversiteler kapasitelerini arttırmak zorunda kalmış ve yurt geneline yayılan yeni üniversiteler açılmıştır.

1960'larda özel üniversiteler bu talebi karşılayabilmek için yükseköğretim sistemimizde yer almaya başlamışlardır. Sekiz yıl gibi kısa bir süre içerisinde bu üniversitelerin sayıları hızla artarak 44'ü bulmuştur ve 1971'de bazı sebeplerden dolayı kapatılmışlardır. Bu sebeplerden bazıları şunlardır; bu üniversiteler daha çok zengin öğrencilere eğitim imkanı sunmuş ve büyük şehirlerde kurularak akademik personelini bu kurumlardan sağlamışlardır. Bu üniversiteler daha çok az yatırım gerektiren bölümleri açmış ve parasını ödeyen herkese diploma vermişlerdir.

1982 yılında yeniden, özel kuruluşlara, özel üniversite kurabilmeleri için izin verilmiştir. Ancak bu üniversitelerin öğrenim ücretleri çok yüksek olduğu için düşük gelirli öğrenciler bu üniversitelere gidememekte, bu da eğitimde fırsat eşitliği ilkesini zedelemektedir. Bu üniversiteler de yine geçmişte olduğu gibi akademik personelinin çoğunu devlet üniversitelerinden karşılayabilmek için sadece birkaç büyük ilde kurulmuşlar ve yine fazla yatırım gerektirmeyen bölümler açmayı tercih etmişlerdir.

Bu çalışma ülkemizde özel yüksek öğretimin tarihsel gelişimini anlatmaktadır. Özel üniversitelerin geçmişteki sorunlarını inceleyerek kurulmuş ve kurulacak olan vakıf üniversitelerinin niteliklerinin artırılmasını sağlayıcı birtakım bulguların ortaya çıkarılmasına ve geleceğe yönelik önlemlerin alınabilmesine katkıda bulunacağı beklenmektedir.

ABSTRACT

There has been a growing demand for university education in Turkey for many years. This is becoming greater

and more urgent every year due to an increasing number of students who want to enter the university.

Between 1933 and 1946 new state universities were opened and in the following years they had to increase their capacity and additionally more state universities were opened nationwide.

In the 1960's private universities started to take part in the Turkish Higher Education System in order to meet the growing demand. However, they were not very successful and by the end of their eight year life time their numbers had dwindled to 44. In 1971 the private universities were closed for the following reasons; since they provided education mostly to high-income students, they were located in big cities and got their academic staff from the state universities. They also opened departments without big demands, hoping to make money quickly and giving diplomas to anyone willing to pay.

In 1982 Turkish government gave private fundings permission to open private universities again. Since the fees of these universities are quite high, students from low-income families may not have the opportunity to attend those universities. This is detrimental to the principle of equality in educational opportunity. These private universities again have only been opened in a very few large cities in order to get most of their academic staff. And again, most private universities only have departments which do not require extensive investment.

This paper studied the historical development of private universities in Turkey. It's expected that this study would discover some usable preventative measures that would aid in increasing the quality and functionality of private universities in the Turkish Higher Education System.

TÜRKİYE'DE ÖZEL YÜKSEKÖĞRETİM GEÇMİŞİ

Ülkemizde ilk özel yükseköğretim kurumlarının Osmanlılar döneminde padişahlar tarafından kurulan medreseler olduğu söylenebilir. Medreseler vakıf statüsüne dayandıkları için devlet öğretim kurumları olmaktan çok özel öğretim kurumları olarak düşünüleebilecek öğretim kurumları yapılarındaydılar.

Özel okullar hakkında genel bir düzenleme, ilk olarak 30 Temmuz 1918 tarihinde Mekatib-i Hususiye Talimatnamesi ile yapılmıştır. Buna rağmen 1922'den 1962'ye kadar geçen dönemde özel bir yükseköğretim kurumu kurulmamıştır.

Ancak 1950'den sonra nüfusun %2,5'in üstünde bir artış göstermesi ve hızla büyüyen nüfusun giderek daha çok yüksek

öğretime yönelmesi 1970'lerde yükseköğretime olan talebi artıran etkenlerden bazıları olmuştur. Anayasanın 50. Maddesine göre "halkın öğretim ve eğitim ihtiyacını sağlama devletin önde gelen ödevidir" hükmü bir gerçekse de o yıllarda devletin bu görevini öncelikle ilköğretim alanında gerçekleştirmeye çalıştığı gerçeği vardı. Bu nedenle Anayasaya (53. Madde) devletin bu görevini "ancak iktisadi gelişme ile mali kaynakların yeterliği ölçüsünde" yerine getireceği hükmü konmuştur.

Bu durumda devletin tam olarak veremediği yükseköğretim hizmetini kısmen özel yüksekokullar doldurmuşlardır. 1961 Anayasasının 21. Maddesinin "herkes ilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama ve yayma hakkına sahiptir, eğitim ve öğretim, devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir" hükmü ile özel okullar açıkça kabul edilmiştir.

Anayasanın bu hükmünü yerine getirmek üzere, hükümet 13 Eylül 1963 tarihinde zamanın başbakanı İsmet İnönü'nün imzası ile Türkiye Büyük Millet Meclisine bir kanun tasarısı sunmuş ve neticede 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu 8 Haziran 1965'de kabul edilmiştir. 18 Haziran 1965 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan bu kanun, 50. Maddesinin hükmü icabı, yayımı tarihinden altı ay sonra, yani 18 Aralık 1965'de yürürlüğe girmiştir (Dikmen, 1971 : 10).

İlk özel yüksek okulun açılmasından sonra bu okulların sayıları hızla artmış ve ilk üç senede 12'ye, 1969'da ise 44'e yükselmiştir. Bu nedenle Milli Eğitim Bakanlığının 11.11.1963 tarih ve 420.1.4431 sayılı yazılılarıyla Türkiye Özel Yüksek Okullar Konferansının toplanması, özel yüksek okulların hal ve geleceği bakımından gerekli görülmüştür. Her okuldan bir temsilcinin katıldığı bu komite Ord. Prof. Dr. Sadi İrmak başkanlığında konferansın 20 Mart 1964'te toplanmasını sağlamışlardır. Söz konusu konferansın gündemini şunlar oluşturmuştur; özel okulların yeni bina yaptırma gibi nedenlerle uzun vade ve düşük faizle borç alabilecekleri özel bir "fon"un işletilmesi, bu okulların kendi öğretim elemanlarını yetiştirme usulünün tespiti, kendi kendilerini kontrol, değerlendirme ve böylece akademik seviyelerinin yükseltilmesi sisteminin kurulması, resmi yüksek okullarla ve üniversitelerle işbirliği esaslarının tespiti, bu işbirliğinin işler hale getirilmesi ve diğer akademik faaliyetlerin paylaşılması, dünya yüksek okul, üniversitelerinin faaliyetlerini takip, bu kurumlarla işbirliği, resmi ve özel sektörde mezun istihdam alanlarının ve miktarın araştırılması, bir okulun kapanması halinde öğrencilerin ne olacağı, özel okullara öğrenci alımında uygulanacak seçme sınavının şartları, özel yüksek okulları, kazanç amacı bulunmayan kurumlar haline getirme meselesi, özel yüksek okullar ile özel orta dereceli okullar arasında ilişki, burslu öğrenci kabulü yönetmeliği üzerinde

çalışma, yüksek okul ilan ve reklamlarında, yüksek öğretimin itibarını zedeleyici ifadelerin asla yer almaması (Türkiye Özel Yüksek Okullar Konferansı, 1964:1-6).

Ancak ülkede her kademe ve seviyede yüzlerce özel okul varken özellikle özel yüksek okullara kamuoyunda şiddetli bir tepki gösterilmiştir. Bu tepkilerin nedenleri Dikmen (1971:20)'e göre genel olarak şunlardır; özel yüksek okullar devlet tarafından yetiştirilmiş öğretim elemanlarını çekip almış, sadece zengin çocuklarını okutarak, eğitim ve öğretimde fırsat eşitliğini bozmuş, paralı oldukları için kar amacı güden kuruluşlar olmuş, bu nedenle yeterli bir eğitim seviyesi tutturamamışlardır. Bunların amaçları bir nevi diploma ticareti yapmak olduğu için, pahalı öğretim kollarından daha çok daha az masraf gerektiren alanlarda açılmışlardır ve öğretim kadrolarını devletten rahatça karşılayabilmek için daha çok büyük illerde toplanmışlardır.

Bütün bu eleştiriler sonunda özel yüksek okulların Cumhuriyet Senatosu'nun yürüttüğü 23.11 1967 tarihli özel yüksek okullarla ilgili senato araştırması sonucunda kapatılmalarına karar verilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu Özel Yüksek Okullar Araştırma Komisyonunun (1968) hazırladığı raporda belirtilen, 1963-1971 yılları arasında kurulan özel yüksek okulların kapatılma gerekçeleri şöyle özetlenebilir; özel yüksek okulların birkaçı dışında, yeterli eğitim tesislerinden yoksun ve yapılacak eğitimin niteliği ile bağdaşmayan yetersiz alt yapı ile açılmış bulunduğu, 625 sayılı kanunda açıkça belirtilmesine karşın aynı bina içinde farklı türde okulların açılmasına, eğitim ve öğretimin çeşitli imalathane ve iş yerlerinin bulunduğu binalarda açılmasına izin verilmiş olduğu, 625 sayılı kanunun 8.Maddesine göre öğretime başlama izni alınmadan hazırlanması gereken program ve yönetmeliklerin, aynı branşta öğretim yapan okullarda dahi bir bütünlük oluşturmadığı, her okulun kendi görüşüne göre hazırladığı program ve yönetmeliklerin, daha sonra da kurucu ve yöneticilerin arzuları doğrultusunda sık sık değiştirildiği, aynı tür ve özellikteki okullarda farklı program ve yönetmeliklerin uygulanması, ayrıca resmi okullarda hiç bulunmayan bazı sınıf geçme kolaylıklarının temin edildiği, bu okullarda görevli öğretim kadrosunun büyük bir kısmını devlet üniversitelerinde görevli kişilerin oluşturduğu, 625 sayılı kanunun 21.maddesinde öngörülen ve 5 yıl içinde öğretim kadrosunun en az üçte birini yetiştirmesini zorunlu kılan madde gereğine hiçbir okulda uyulmadığı, devletin yetiştirdiği elemanı kullanmaya devam etmek gibi daha kolay bir yolu tercih etmekte oldukları, bu tutumların ise özel sektörün devletin eğitim yükünü paylaşma ilkesi ile bir çelişki oluşturduğu, 625 sayılı kanunun 43.maddesinde belirtilen denetim yönetmeliğinin çıkarılmaması sonucunda bu okullardaki öğretimi niteliği yönünden değerlendirecek

bir denetim kurulunun kurulamamış olduğu, özel okulların ara sınıflarında yapılan sınavların bir kısım okulda gereken ciddiyetle uygulanmadığı, örneğin sınıf geçme yerine iki sınıfta bir baraj geçme gibi bir takım kolaylaştırıcı sistemlerin uygulandığı, yada başarı durumunun çok düşük olması sonucu sınıf geçme yerine dönem geçme sisteminin benimsendiği ve böylece öğrencinin sınıfta kalmayıp okula devamının sağlanabildiği, öğrencilerin ödeyecekleri yıllık ücretlerde okullar ve disiplinler arasında farklılık olduğu gibi, bazı okulların, öğrencileri sadece sınava almak için yüksek ücretler ödemeye zorunlu kılan kararlar aldıkları, belirlenen kontenjanların okulların yapacağı öğretimin niteliği ile bağdaşmadığı, özellikle bazı bölümlere belirlenmiş olan kontenjanın çok üstünde öğrenci alınmış olduğu, yüksek dereceli okullarda söz sahibi kişilerin bilim adamları olması gerekirken özel okullarda söz sahibinin patronlar olduğu, yönetmelikte okula devam zorunluluğu olduğu halde bu okulların hiç birinde devamın kontrol edilmemiş olduğu, resmi okullarla yapılan karşılaştırmalar sonucu, özel okulların gerek bir öğrenci için hesaplanması gereken yer bakımından gerekse öğretmen öğrenci oranı bakımından resmi okullardan çok geride kaldığı anlaşılmıştır.

Yine aynı raporda özel yüksek okulların, devlet okulları ile erişilmek istenen seviyede olmasını öngören Anayasanın 21. Maddesinin 3. Fıkrası ile 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununun 26. Maddesine de aykırı durumda oldukları belirlenmiştir.

1971 yılında Anayasa Mahkemesinin özel yüksek okulların faaliyetlerini sona erdiren kararından sonra 50.000 civarındaki öğrencinin durumunu düzeltmek için Üniversite ve Akademi yöneticileri ile yapılan toplantılarda her kurumun kendi bölgesindeki yüksek okullara sahip çıkması istenmiş, ancak Ege Üniversitesi dışında hiçbir üniversite bu kurumları ve öğrencileri kendi bünyelerine kabul etmemiştir. Bu nedenle 1971 yılında çıkarılan 1472 sayılı yasa ile özel yüksek okullar genellikle akademilere bağlanmışlardır (Oğuz, 1983:343).

TÜRKİYE'DE ÖZEL ÜNİVERSİTELERİN BUGÜNKÜ DURUMU

Ülkemizde belirli dönemlerde teşvik edilen hızlı nüfus artışı ve her yıl biraz daha büyüyen yüksek öğretim talebi birçok ülkede olduğu gibi, yükseköğretim kurumlarının sayı ve kapasitelerini artıran nedenlerden bazıları olmuştur. Ancak yeni üniversiteler kurulurken öğretim üyelerinin dengeli biçimde dağılımının belli bir yöntemle bağlanamaması, öğretim üyesi yetiştirme ihtiyacının karşılanması, gerekli altyapı ve fiziki ortamın oluşturulmadan üniversite açılması gibi hususlar gerçekleştirilmeden yeni kurumlar açılması yoluna

gidilmiş ve özellikle ihtiyaç duyulan insan gücünü yetiştirme açısından istenen artış sağlanamamıştır.

Kapasite artırma endişesi ile gerekli ve yeterli şartları oluşturmada açılan yükseköğretim kurumlarında öğretim gereken düzeyde sürdürülemediği ve öğretim üyelerinin toplandığı büyük şehirlerdeki kurumlardan mezun olan öğrencilerle aynı diploması veren diğer kurumların mezunları arasında nitelik farklılıkları oluşmuştur. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973 - 1977) yükseköğretimde niteliğin aşınmasında önemli unsurlar arasında olduğu belirtilerek kapatılan özel yükseköğretim kurumları Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996 - 2000) "Vakıflar dışında da özel üniversite veya yüksekokul kurulmasına imkan vermek amacıyla" 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ve Anayasanın 130. Maddesinin değiştirilmesini öngörmüştür.

Özel yükseköğretim kurumlarının kurulması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması Elli üçüncü ve Elli dördüncü Hükümetlerin Programlarında önemle vurgulanmıştır.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968 - 1972) nitelikleri eleştirilerek kapatılan özel yüksek öğretim kurumları daha sonraki hükümet programlarında tekrar kurulmaları teşvik edilmişlerdir. On iki yıl sonra 1982 Anayasası'na konan hüküm ve YÖK Yasasına eklenen bir madde ile 1971'de kamulaştırılarak tarihe gömülen özel yükseköğretim kurumları üniversite tarihine yeniden geçmişlerdir.

1983'te 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu'na eklenen maddeye göre vakıfların özel üniversite kurabilmesi sağlanmış ve 1985'te YÖK Başkanı İhsan Doğramacı tarafından ilk vakıf üniversitesi olan Bilkent kurulmuştur. Ancak Anayasaya göre üniversitelerin devlet eliyle ve yasayla kurulabilir yasasını ihlal ettiği gerekçesiyle vakıf üniversitelerine sağlanan bu maddenin iptali için dava açılmış ve bundan sonra vakıf üniversiteleri yasayla kurulmaya başlanmıştır.

Devlet üniversitelerinde tüzelkişiliğin temsilcisi rektördür. Vakıf özel üniversitelerinde ise tüzelkişiliğin temsilcisi rektör değil mütevelli heyet başkanıdır. Özel üniversitelerde rektörü mütevelli heyeti, kamu üniversitelerinde ise rektörü YÖK'ün önerisi üzerine Cumhurbaşkanı atar. Özel üniversite rektörü olmak için lisans diplomasına sahip olmak, devlet üniversitesinde rektör olmak için profesör olmak önkoşuldur. Oysaki üniversitelerarası kurulda özel üniversiteleri temsil eden rektörler ve devlet üniversitelerini temsil eden rektörler eşit şartlara sahiptirler (Hatiboğlu, 1998:324).

Bir zamanlar tasfiye edilerek kapatılan özel üniversiteler günümüzde alabildiğince desteklenmektedir. Bu üniversitelerin yıllık

giderlerinin %45'i devlet tarafından karşılanmakta ve bu üniversitelere karşılıksız binlerce dönümlük orman arazisi verilmektedir (Acun, 1998:215).

Bazı çevrelere göre devlet kendi üniversitelerine vereceği parayı özelleştirmeye ve özel üniversitecilik adıyla ortaya çıkan bu iş kolunu desteklemektedir. Bu nedenle 1981'de Vakıf üniversitelerine yapılacak devlet yardımı şu şekilde değiştirilmiştir "Madde 3-4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Kanunun Ek 18'inci maddesinin ikinci fıkrası; yapılacak yardım: Devlet yardımının miktarı katma bütçe Devlet Yükseköğretim kurumlarına o yıl tahsis edilen toplam bütçe ödeneklerinin örgün öğrenci sayısına bölünmesi ile elde edilen tutardır. Bu şekilde bulunacak miktar İstanbul, Ankara ve İzmir illeri dışında kurulacak yükseköğretim kurumlarına bu illerdeki nazaran iki katı; fen, mühendislik, mimarlık ve tıp dalları için de diğer dallara nazaran iki katı olacak şekilde bölüştürülür. Vakıf üniversitelerinin merkezleri dışındaki illerde kurdukları yükseköğretim kurumları için yapılacak yardımın hesabında merkez dışındaki ilgili il esas alınır." (YÖK, 2000: İnternet)

Başbakanlık tarafından hazırlanan bir çalışmada Yükseköğretim Kurulunun çağdaş eğitim ve çağdaş üniversite ile ilgili görüşünde özel üniversitelerin açıkça desteklendiğini görülmektedir.

"Özel üniversiteler, çağdaş üniversitelerin bir parçasıdır. Özel yükseköğretim kurumları, özellikle A.B.D., Japonya ve Kanada gibi ülkelerin yükseköğretim sistemleri içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu kurumlardan sadece bu kurumda öğrenim görenler değil, bu kuruluşlar topluma da büyük yararlar sağlamaktadır. Araştırma faaliyetleri ve özellikle temel araştırmaların tümüyle kamu yararına dönük olduğu açıktır (Başbakanlık, 1992:11).

Ayrıca vakıf üniversitelerinin hızla artmasıyla ülkemizde üniversiteye giremeyen binlerce öğrenci yabancı ülkelere gitmek yerine vakıf üniversitelerine girmekte ve yurt dışındaki eğitim kurumlarına ödenen binlerce dolar yurt içinde kalmaktadır.

Vakıf üniversitelerinin sayılarının hızla artmasıyla bu üniversitelerin devlet üniversiteleriyle rekabeti sağlayarak kaliteyi yükselteceği düşünülmese de, kalitesini kanıtlayan ve kurulduğundan beri devlet üniversiteleri ile aynı puanda öğrenci alan bazı vakıf üniversitelerinin dışında birçok vakıf üniversitesinin devlet üniversiteleriyle kıyaslandığında daha düşük puanla öğrenci almakta olduğu görülmektedir. Pek çok öğrencinin girmek için çaba harcadığı hukuk, tıp gibi yüksek puanlı fakülteler parası olan öğrencilere kolay bir şekilde sunulmaktadır. Kaliteli bir devlet üniversitesinin düşük puanlı bölümlerine bile giremeyen bu öğrenciler vakıf üniversitelerinin

en iyi bölümlerine öğrenci olarak kabul edilmekte ve bu da kalitenin düşmesine neden olmaktadır (Şen, 1997:19).

YÖK'ün yüzde on burslu öğrenci okutma şartına rağmen bazı vakıf üniversiteleri burs kazanan öğrencilerin kayıt yaptırmaması nedeniyle burslu öğrenci okutma şartını yerine getirmemişlerdir. Bu nedenle YÖK burslu öğrenci kontenjanlarını dolduramayan vakıf üniversitelerinin, daha önceden burssuz bölümlere kayıt yaptıran ve ön kayıtla başvuran öğrenciler arasında yüksek puandan başlayarak sıralama yapmalarını ve istenen miktar kadar öğrenciyi burslu bölümlere geçirmeleri gerektiğini bildirmiştir (Şen, 1997:19).

1984 yılında ülkemizde ilk özel üniversite olan Bilkent kar amacı gütmeyen bir vakıf tarafından kurulmuştur. Bu tarihten başlayarak vakıf üniversiteleri yükseköğretim sistemimizde yeniden yer almaya başlamışlardır. Özellikle sayıları 1992 yılından sonra hızla artan bu kurumlar, öğretim kadrolarını köklü devlet üniversitelerinden kolayca sağlayabilmek için daha çok büyük illerde kurulmuşlardır.

Gürüz(2001:306)'e göre Türk yükseköğretim sistemi büyümesini son altı yılda vakıf üniversiteleri ile sürdürmüştür.1996'da 5, 1997'de 8, 1998'de 3 ve 1999'da 2 vakıf üniversitesinin kurulması ile ülkemizdeki üniversite sayısı 74'e yükselmiştir. Şu anda ülkemizde kurulmuş olan 22 tane vakıf üniversitesi bulunmaktadır.

TARTIŞMA

Osmanlı eğitim kurumları, eğitim üst kademesinden, yani "ders okutulan yer" anlamına gelen medreselerden başlıyordu. Medreseler bir çeşit üniversite gibiydiler ve bu kurumlar devletin ya da zenginlerin kurdukları birer vakıf niteliğindediler.

1933 yılında çıkarılan 2252 sayılı Reform Kanunu, ülkemizde çağdaş üniversitenin gerçek başlangıcı olmuştur. Bu tarihten sonraki dönem cumhuriyet sonrası üniversiteler dönemidir. 1833-1946 yılları arasında yükseköğretim yurt genelinde yayılmaya başlanmıştır. 1960 yılından sonra Yükseköğrenim yapmak isteyenlerin sayısının hızla artışı ve üniversitelerin artan talebe cevap veremeyişleri nedeniyle 8 Haziran 1965'de çıkan 625 sayılı Özel Okullar Kanunu ile mühendislik, mimarlık, dişçilik, eczacılık, iktisat, gazetecilik gibi dallarda özel yüksek okullar açılmaya başlanmıştır ve on yıl gibi bir sürede (1963-1973 yılları arasında) sayıları hızla artarak 44'ü bulmuştur. Ancak, Ocak 1971'de Anayasa Mahkemesi, üniversitenin ancak devlet eliyle kurulabileceği biçimindeki Anayasa hükmüne dayanarak, yüksek okul öğretimini de üniversite öğretimi olarak yorumlayıp özel olarak bu düzeyde öğretim yapılmasına imkan veren kanun maddesini iptal etmiştir (Akyüz, 1997:314). Ortaya çıkan bu durum karşısında, 1972'de 1472 sayılı kanun ile özel okullar

resmleştirilmiş, bir kısmı yalnız Ege Üniversitesi kabul ettiği için bu üniversiteye, diğerleri ise uğraş alanlarına girmemesine karşın çeşitli akademilere bağlanmıştır.(Korkut, 1983:29).

1750 Sayılı Üniversiteler Kanunu'nun yürürlükte olduğu 1973-1981 yılları arası, Türk yükseköğretim tarihinde yükseköğretim kurumlarında sayısal patlamanın yaşandığı bir dönem olmuştur. Üniversite sayısı 9'dan 19'a bağlı fakülte ve yüksekokul sayısı 76'dan 116'ya, üniversite dışı yükseköğretim kurumlarının sayısı ise 90'dan 228'e yükselmiştir (Kavak, 1990:54).

Bu dönemde ülke düzeyinde yükseköğretim kurumları, öğretim elemanı ve öğrenci sayılarında önemli gelişmeler olmuştur ancak büyük ölçüde üniversiteye olan yoğun talebin karşılanması amacı ile gerçekleştirilen bu artışın ekonominin ihtiyaç duyduğu alanlar yerine, kapasite yaratılması kolay alanlarda gerçekleştiği gözlenmektedir.

Hızla artan yükseköğretim talebine çözüm olarak açılan yükseköğretim kurumları plansız ve alt yapısız olarak kurulmuş, gelişmiş üniversitelerdeki öğretim kalitesi göz ardı edilmiş, kalkınma planlarında belirtilen alanlarda insan gücü yetiştirmek yerine aynı alana yönelik insan gücü yetiştirilmesine ağırlık verilmiştir.

1965-1968 yılları arasında faaliyetlerine izin verilen ve Anayasa Mahkemesi kararı ile kapatılan özel yüksekokullar, yükseköğretimde niteliğin aşınmasında rol oynayan önemli unsurlar arasında görülmüş ve Anayasaya yükseköğretimin önemi açısından, bu kurumların ancak kazanç amacına yönelik olmamak şartı ile vakıflar tarafından ve Devletin gözetim ve denetimine tabi olarak kurulabilecekleri hükmü getirilmiş olmasına karşın yine de Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1996-2000) vakıflar dışında da özel üniversite veya yüksekokul kurulmasına imkan vermek amacıyla 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun ve Anayasanın 130. Maddesi değiştirilmiştir. Birçok özel eğitim kurumu, vakıf oluşturma yolu ile üniversiteye dönüştürülmüştür. Bu üniversitelerin kurulmasındaki temel amaç, devletin kendi kaynakları ile tam anlamıyla sağlayamadığı yükseköğretim imkanını vakıfların yaratması ve belirli maddi güce sahip olan öğrencilerin bu imkanlardan yararlanarak devlet üniversitelerine olan talebin azaltılması ve bu öğrencilerin yurtdışı eğitim arayışlarının önüne geçilmesidir.

Ancak gelişmeler bu doğrultuda olmamıştır. Özellikle son yıllarda vakıf üniversitelerin sayılarının hızla artması, uyguladıkları yüksek ücret politikası ile sadece belirli bir kesime yükseköğrenim şansı verdiği görüşü, bu üniversitelerin sadece birkaç büyük ilde toplanmış olmaları ve pahalı öğretim dallarında eğitim vermekten kaçınıp az harcama gerektiren alanlarda bölüm açmaları vakıf

üniversitelerinin asıl fonksiyonlarının dışına çıkmasına sebep olmuştur.

Yükseköğretimimize artı değer kazandırması beklenen bu üniversiteler öncelikle devlet üniversitelerinden yetişmiş, nitelikli öğretim kadrosunu çekip alarak devlet üniversitelerinin güç kaybetmelerine ve bu kurumlarda öğrenim gören öğrencilerin daha çok mağdur olmalarına neden olmuşlar ve "eğitimde fırsat eşitliği" ilkesini zedelemişlerdir.

Geçmişe baktığımızda, ülkemizde vakıf üniversitelerindeki bu yapılanmalar 70'li yıllarda da yaşanmış ancak bu kurumlar birkaç yıl içerisinde sistem tarafından dışlanmışlardır. O yıllarda da bu okullar devlet kurumları karşısında rahatsız edici bir rakip olarak görülmüşlerdir. Bu tepkilerin nedenleri bugünkü tepkilerin nedenleri ile benzeşmektedir. 70'li yıllarda da bu okullar; devletin yetişmiş öğretim elemanını çekip almış, bu okullar sadece zengin çocuklarını okutarak eğitimde fırsat eşitliği ilkesini bozmuş, daha çok kar amacı güden kuruluşlar oldukları için bir çeşit diploma ticareti yapmışlar, pahalı öğretim dallarında eğitim vermektен kaçınarak daha çok az harcama gerektiren alanlarda bölüm açmışlar ve devletten daha rahat öğretim kadrosu karşılayabilmek için büyük illerde kurulmuşlardır. (Türkiye Özel Yüksek Okullar Konferansı, 1964;1-6)

Vakıf üniversiteleri etkin bir şekilde denetlenmelidir. Bu üniversiteler hem kuruluşlarına izin verilirken, hem de faaliyetleri sürecinde iyice araştırılmalı, denetlenmeli ve üniversite olabilecek yeterlilikte olup olmadıkları belirlenmelidir.

KAYNAKALAR

- Acun, E. (1998). "Vakıf Üniversiteleri Kandırmacısıyla Orman Yağması" Devrimci Cumhuriyetin Eğitim Politikaları. Analiz Basım. İstanbul
- Akyüz, Y. (1997). Türk Eğitim Tarihi. Başlangıçtan 1997'ye. İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları, No: 1, İstanbul
- Başbakanlık, (1992) Çağdaş Eğitim Çağdaş Üniversite. T.C. Başbakanlık Yayınları. Ankara
- Cumhuriyet Sanatosu Özel Yüksek Okullar Araştırma Komisyonu Raporu, (1968). Araştırma Yapılan 12 Adet Okul Dosyası
- Dikmen, O. (1971) Özel Yüksek Okullar Meselesi. Cahit Matbaası. İstanbul
- Gürüz, K. (2001) Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretimin Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri. ÖSYM Merkezi . ÖSYM Yayınları, Ankara

Hatiboğlu, M.T. (1998). Türkiye Üniversite Tarihi. (1845-1997). Selvi Yayınevi. Ankara.

Kavak, Y. (1990) Kalkınmada Öncelikli Yörelereki Yükseköğretim Kurumlarının Çevreye Dönük Faaliyetleri. Araştırma. Türkiye Ticaret Sanayi Deniz Ticaret Borsaları Birliği. Afşaroglu Matbaası. Ankara

Korkut, H. (1983). Cumhuriyet Döneminde Eğitim. M.E.B. Devlet Kitapları Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi. Atatürk Kitapları. M.E.B. Yayınları: 91. İstanbul

Oğuz, O. (1983) Cumhuriyet Döneminde Eğitim .M.E.B. Devlet kitapları .M.E.B. Yayınları :91 Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi. Atatürk Kitapları. İstanbul.

Şen, S. (1997). "Eğitim ve Gençlik" Milliyet, 7 Kasım.

Türkiye Özel Yüksek Okullar Konferansı (1964).Özel İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Yayını.(20-21 Mart) Orhan Nete ve Ortakları Koll. Şti Matbaası. İstanbul

Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı. (2000) İnternet. www.meb.gov.tr/stats/ist/2000

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Dr. Belma YAŞAR

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bil. Enst.

Dr. Sevilay ŞAHİN

Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
Şahinbey / Gaziantep